

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:25.09.2020 ✓Accepted/Kabul:24.10.2020

DOI:10.30794/pausbed.799830

Araştırma Makalesi/ Research Article

Meşe, Ö. ve Karayaman, M. (2021). "Aydın Vilayetinde Redif Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1867-1913)" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 44, Denizli, ss. 357-370

AYDIN VİLAYETİNDE REDİF TEŞKİLATININ KURULUŞU VE GELİŞİMİ (1867-1913)*

Özge MEŞE**, Mehmet KARAYAMAN***

Öz

Osmanlı Padişahı Sultan II. Mahmut döneminde, modern devletlerde olduğu gibi vatandaşlara askerlik yükümlülüğü getiren yeni örgütlenmede, asker sayısının artırılması ve İstanbul dışındaki bölgelerin güvenliğinin sağlanması önemli bir sorun haline gelmiştir. Hem ülkenin ihtiyaç duyduğu sayıda askeri hazır tutmak hem de devlete ekonomik yük olmasını önlemek amacıyla, 1834 yılında "Redif-i Asâkir-i Mansûre" teşkilatı kurulmuştur. Aydın vilayetinin kurulduğu 1867 yılı ile redif teşkilatının kaldırıldığı 1913 yılı arasındaki süreci esas alan çalışmada, gerek ülke içinde asayişin sağlanması gerekse savaşlarda nizamiye birliklerinin takviye edilmesinde çok önemli görevler üstlenen ancak Balkan Savaşlarındaki başarısızlıkları nedeniyle kaldırılan Redif Teşkilatının, Aydın Vilayeti özelindeki örgütlenme süreci incelenecektir. Kazalarda oluşturulan redif birlikleri ve Osmanlı Devleti genelindeki redif örgütlenmesine ilişkin çalışmalar olmasına rağmen, idari anlamda vilayet teşkilatı içerisindeki redif örgütlenmesini esas alan bir çalışma bulunmamaktadır. Hazırladığımız çalışmanın amacı, hem redif teşkilatı ile vilayet örgütlenmesi arasındaki bağı ortaya koymak hem de Aydın Vilayeti bölgesine ilişkin yapılacak olan yerel tarih çalışmalarına katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: *Aydın Vilayeti, Redif Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nde Ordu.*

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF REDIF ORGANIZATION IN AYDIN PROVINCE (1867-1913)

Abstract

During the reign of Sultan Mahmut II of the Ottoman Empire, increasing the number of soldiers and ensuring the security of regions outside of Istanbul has become a critical problem in the new organization that charges military service obligations on citizens rather as in modern states. The "Redif-i Asâkir-i Mansûre" organization was established in 1834 in order to keep the number of soldiers that the country needs ready and to prevent an economic burden on the state. Based on the study between the establishment of Aydın province in 1867 and the year 1913 when the Redif organization was abolished, the organizational process of the Redif Organization, which was abolished owing to the failures of the Balkan Wars, which played a very significant role both in maintaining order and safety of the community in the country and in boosting the regularity units in wars, will be examined. Although there are courses related to Redif unions formed in the towns and the redif organization throughout the Ottoman State, there is no study based on the Redif organization within the provincial organization in administrative terms. The purpose of the study we prepared is to reveal the link between both Redif offices and the Provincial organization and to contribute to local history studies to be conducted related to Aydın Province of the region.

Keywords: *Aydın Province, Redif Organization, Ottoman Army.*

* Çalışma, Özge Meşe tarafından Mehmet Karayaman'ın danışmanlığında yürütülen, "Aydın Vilayetinde Redif Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1867-1913)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, UŞAK.

e-posta: ozmese1993@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0002-2172-6981>)

*** Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, UŞAK.

e-posta:mehmet.karayaman@usak.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-9730-5000>)

GİRİŞ

Redif kelimesinin sözlük anlamı arkadan gelen, birinin ardından giden kimsedir. Fiilî ve muvazzaf ordunun yedeği (ihtiyat kuvvet) manasında kullanılmıştır. Tam adı, “*Redif-i Asâkir-i Mansûre*” veya “*Asâkir-i Redife-i Mansûre*” olan bu ordunun kuruluş amacı, Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasından sonra “*Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye*” adıyla oluşturulan yeni orduya destek sağlamak ve askerleri uzun süre mecburi hizmette tutmadan, kendi bölgelerinde eğiterek iç güvenliği sağlamaktır¹.

Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye ordusunun asker mevcudu Osmanlı Devleti’nin bir savaş durumunda ihtiyacı olan askerin çok altındaydı. Ancak büyük bir ordunun devamlı olarak silâh altında bulundurulması, hem hazineye büyük külfet yükleyebileceği hem de memleketteki zirai faaliyeti aksatacağından, mümkün değildi. Bu yüzden Prusya ve Avusturya ordularında da başarıyla uygulanan, yedek asker yetiştirilmesi yoluna gidildi². Böylece hem istenildiğinde talimli asker el altında bulundurulacak, hem de ziraatla uğraşanların işlerini aksatmayacak bir sistem kurulacaktı³.

8 Temmuz 1834 tarihinde yürürlüğe giren *Redif Nizamnamesi* ile tüm sancaklarda bin dört yüz kişilik, dört bölüklü taburlar oluşturulması, askere alınacak kişi sayısı yetersiz olan sancaklarla yakınlarındaki sancakların birleştirilmesi kararlaştırıldı⁴. Asker yazılması, defterlerin tutulması ve Seraskerlik makamına gönderilmesi işi, sancak yöneticileri olan mütesellimlere ve valilere bırakıldı.

Taburların eğitimi için gerekli subaylar, kazaların ileri gelen aileleri arasından valilerce seçilecek, isimleri İstanbul’a bildirilerek onay alınacaktı. Böylece subaylığa atananlar, yönetim işlerine karışmayacaklar yalnız taburlarını eğitmek ve benzeri askerlikle ilgili işlere bakacaklardı⁵. Yörenin ileri gelenleri arasından subay olarak seçilenlerin, İstanbul’a çağırılarak iki ay Asâkir-i Mansûre askerlerinin talimlerine katılmaları sağlanacak, eğitimin sonunda terfi edilerek geldikleri yere subay olarak dönecekti. Durum elverdikçe redif bölgelerine merkezden de subay gönderilerek, askerlerin yetiştirilmeleri sağlanacaktı⁶.

Redif birliklerine yazılanlara birer kat elbise verilecek, bu elbiseyi ancak eğitim sırasında giyebileceklerdi. Fesi ise diledikleri zaman giyebileceklerdi. Diktirmek şartıyla, askeri kıyafetle dolaşmaları da mümkündü. Subayların kılıçları, erlerin palaska ve çantaları, mataraları devlet tarafından sağlanacaktı. Tüfek ve benzeri eğitim araçları eğitim süresince erlere verilecek, sonra toplanarak depolarda korunacaktı⁷.

1835 yılında, on dokuzu Anadolu’dan, sekizi de Rumeli bölgesinden olmak üzere yirmi yedi redif taburu oluşturulmuştur. Taburların sayısı kısa süre sonra otuz dokuza, redif askerlerinin sayısı da otuz yedi binden, elli bir bine çıkartılmıştır⁸.

1836 yılında redif teşkilatında bazı yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler öncesinde Serasker Hüsrev Paşa, Prusya Landwehr (Redif) Teşkilatı ile ilgilenmiş, hatta bu konuda kitaplar tercüme ettirmiştir. Prusya ordusu subaylarından Yüzbaşı Helmuth von Moltke İstanbul’a geldiğinde, Hüsrev Paşa redif teşkilatının geliştirilmesi üzerine ondan istifade etmek istemiş ve Moltke, Prusya redif teşkilatının Türk ordusu şartlarına tatbik edilmesine dair bir lâhiya kaleme almıştır.

1836’da yapılan ilk yenilik, redif talimlerinde münâvebe usulünün getirilmesi olmuştur. Buna göre taburların, ilk ve sonbaharda sancak merkezinde yaptıkları talimler, sonbaharın Anadolu’da harman ve ekim zamanına rastlaması dolayısıyla, senede bir defaya indirilerek talim zamanının seçimi vali ve mutasarrıflıklara bırakılmıştır. Dörder bölükten meydana gelen taburların her bölüğünün, sırayla sancak merkezinde üçer aylık talimler yapmaları

1 Abdülkadir Özcan, “Redif”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.34, İstanbul, 2007, s.525.

2 Mübahat S. Kütükoğlu, “Redif Kıyafetlerinin Maliyetine Dair”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.41, S.1-4, Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan’a Armağan’dan Ayrıbasım, İstanbul, 1984, s. 283.

3 Mübahat S. Kütükoğlu, “Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asâkir-i Mansûre”, *İ.Ü.E.F. Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, Ayrıbasım, İstanbul, 1982, s. 127.

4 Kütükoğlu, “Sultan II. Mamud Devri...”, s.129.

5 Musa Çadırcı, “Anadolu’da Redif Askeri Teşkilatının Kuruluşu”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.14, Ankara, 1963, s.67.

6 Musa Çadırcı, “Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)”, *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler II*, Ankara 1983, s.93-94.

7 Çadırcı, “Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)”, s.94.

8 J.Deny, “Redif”, *M. E. B. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1964, s.666.

kararlaştırılmıştır. İkinci bölük gelmeden birinci bölüğün kaza merkezini terk etmesine izin verilmemiş, bu sayede kaza merkezinde sürekli asker bulundurulması sağlanmıştır⁹. Eğitimleri süresince askerlerin kaza merkezinde kalması, askerlerin yatıp kalkacağı binalara ihtiyaç duyulmasına ve şehirlerde birer bölüğün barınabileceği büyüklükte kışlalar inşa edilmesine yol açmıştır¹⁰.

1836'da yapılan bir diğer düzenleme ile de redif taburlarının askeri ve mali idarelerinin tek elde toplanması sağlanmıştır. Bu doğrultuda Anadolu'da bulunan redif taburları Hüdavendigar, Konya, Ankara, Aydın ve Erzurum olmak üzere beş müşirliğin emrinde toplanmıştır.

1837 yılı Nisan ayındaki düzenleme sonrasında her sancakta üç tabur bulundurulmasına karar verilmiştir. Taburlar üçer-üçer birleştirilerek "*Redif Alayları*" teşkil edilmiştir. Redif taburları, mensup oldukları alay içinde birden dörde kadar numaralandırılmışlardır. Ancak taburlar çoğunlukla kuruldukları kazanın adıyla anılmışlardır¹¹. Dört bölükten meydana gelen redif taburlarında binbaşı, kolağası, tabur kâtibi, tüfekçi ustası, depo memuru, yüzbaşı ve mülazımlar görev yapmıştır¹².

1869 yılında Serasker Hüseyin Avni Paşa döneminde çıkarılan bir kanunname ile orduda yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bütün ordu kuvvetleri nizamiye (muvazzaf), redif (ihtiyat) ve müstahfız¹³ olarak üçe ayrılmıştır.

On iki senelik askerlik yükümlülüğü; altı senesi nizamiye, altı senesi redif, sekiz senesi de müstahfız olarak toplam yirmi seneye çıkarılmıştır¹⁴. Dört sene nizamiyede görev yapan askerler, iki seneliğine "*ihiyat*" sınıfında bulunmuş, barış zamanlarında ihtiyatlık zamanlarını memleketlerinde geçirebilmişlerdir. Redif birlikleri "*Mukaddem (Birinci)*" ve "*Tâli (İkinci)*" olarak adlandırılarak bir değil iki tabur olarak düzenlenmiş, böylece altı sene süren rediflik sınıfının ilk üç senesi mukaddem, diğer üç senesi tâli olarak devam ettirilmiştir. Bu düzenleme sonucu redif taburlarının sayısı yüz yirmiden, iki yüz kırka çıkmıştır¹⁵.

1877 senesinde müstahfızlık kaldırılmış, müstahfız sınıfına mensup olarak geçen sekiz senelik zaman dilimi, rediflik sınıfına ilave edilerek "*Sınıf-ı sâlis*" olarak isimlendirilmiştir. Bu düzenleme sonucunda birinci (mukaddem), ikinci (tâli) ve üçüncü (sâlis) olmak üzere üç redif sınıfı oluşmuştur. Bunlar da kendi içinde birinci kısım ve ikinci kısım olarak iki kola ayrılmış ve toplamda her tabur merkezinden altı redif taburu oluşturulmuştur. 1881 senesindeki düzenlemeyle tabur sayısı iki yüz kırktan, üç yüz seksen dörde ve rediflik süresi de altı seneden sekiz seneye çıkarılmıştır. Bu sekiz senelik sürenin dört senesi mukaddem sınıfta, diğer dört senesi ise tâli sınıfta geçmesi belirlenmiş böylece *sâlis sınıfı kaldırılmıştır*¹⁶.

1887 senesinde çıkan ve 1892 senesinde uygulamaya konulan "*Redif Kanunnamesi*" ile tabur merkezleri arttırılmıştır. Böylece redif taburu bulunmakta olan tüm kazalarda bir redif dairesi oluşturulmuştur. Redif taburlarındaki mukaddem ve tali sınıflar kaldırılarak her redif dairesinden ikişer ilave taburu oluşturulmuş ve ilave taburu sayısı yüz doksan ikiye çıkarılmıştır. Yine 1892 tarihindeki düzenleme ile redif alaylarının numaralandırma sistemi değiştirilerek alaylara birden başlamak üzere yeni numaralar verilmiştir¹⁷.

1911 yılında Osmanlı ülkesi, önce elli yedi redif tümeni ile bir alaydan (Çanakkale) oluşan beş müfettişlik bölgesine ayrılmıştır. Kısa bir süre sonra, redif tümenlerinin sayısı elli dörde indirilerek Havran Askerlik Dairesiyle

9 Redif askerlerinin talimleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hidayet Kara, "Osmanlı Redif Teşkilatında Talim: 1909 Tarihli Talimname Örneği", *Tarih Okulu Dergisi*, Haziran 2018, Yıl:11, Sayı: XXXIV, ss.383-419.

10 Kütükoğlu, "Sultan II. Mamud Devri..." s.140.

11 Mehmet Karayaman, "İzmir Kazasında Redif Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1834-1913)", *III. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 2019, s.104.

12 Cahide Bolat, "*Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000, s.28.

13 Müstahfız, kelime anlamı ile korumak ezberlemek manasına gelmektedir. Osmanlı ordusunda ise kaleleri koruyan askerlere müstahfız denilirdi. 1826'da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla beraber müstahfızlık da ortadan kalkmıştır. Redif teşkilatının oluşturulmasının ardından, müstahfızlık rediflikten sonraki askerlik hizmetinde bulunanlar için kullanılmıştır. Bkz. "Müstahfız", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, İstanbul, 2006, s.109.

14 Cengiz Çakaloğlu, "II. Abdülhamid Devrinde İzmit Redif Taburu", *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaali Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, Kocaali, 2008, s.780.

15 Mehmet Karayaman, "Uşak Redif Taburu ve Yaptığı Hizmetler", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 9, S.28, Aralık 2016, s.412.

16 Karayaman, "İzmir Kazasında Redif..." s.103.

17 Mehmet Karayaman, "Turgutlu Redif Taburu ve Faaliyetleri", *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, C.1,Turgutlu, 2018, s.487.

birlikte teşkilat altı müfettişliğe ayrılmıştır. Merkezi olarak Erzurum, Şam, Selanik, Bağdat, İstanbul ve İzmir’de bulunan redif müfettişlikleri bünyesinde elli dört redif taburu oluşturulmuştur¹⁸.

AYDIN VİLAYETİ KURULMADAN ÖNCE BÖLGEDEKİ REDİF TEŞKİLATI (1834-1867)

8 Temmuz 1834’de, her sancakta 1400’er kişilik dört bölüklü redif taburlarının kurulması öngörülen *Redif Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir*. Sancakların nüfus sayımları yapılarak, nerelerde redif taburlarının kurulacağı belirlenmiştir. Nüfusu, bir redif taburu çıkarmaya uygun olmayan sancaklar, komşu sancaklarla birleştirilerek bir redif taburu çıkarılması öngörülmüştür. Nüfus sayımları tamamlayan yerlerde redif taburları kurulması daha sonraya bırakılmıştır. Sahil kazalarında bulunan sancaklar Bahriye’ye bırakılarak, buralardan redif taburları için asker toplanmamıştır¹⁹.

1834 Kasım\Aralık tarihlerinde ilk kurulan redif taburları Ankara, Çankırı ve Karahisar-ı Sahib taburlarıdır. İzmir-Sığla ve Menteşe taburları 1834 yılının aralık ayında, Aydın ve Saruhan (Manisa) taburları ise 1835 yılı mart ayında kurulmuştur²⁰. 1835 yılı şubat ayında her biri bin dört yüz yirmi altı mevcutlu, on bir redif taburunun kuruluşu tamamlanmıştır. Teşkilatı tamamlananlarla birlikte, ülke genelinde redif taburlarının sayısı 1836 Şubat ayında yirmi beşe, haziran ayında ise kırka ulaşmış ve aynı zamanda redif topçu sınıfı oluşturulmuştur²¹.

Tablo I: 1835 ve 1837 Yıllarında Aydın Eyaletinde Oluşturulan Redif Taburlarının Mevcudu ve Toplam Maaş Miktarları

Taburlar	1835	1835	1835	1837	1837	1837
	Ocak\Şubat Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)	Şubat\Mart Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)	Mart\Nisan Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)	Ocak\Şubat Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)	Şubat\Mart Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)	Mart\Nisan Tabur Mevcudu/ Maaş (Kuruş)
Aydın	-/-	-/-	1426/ 8347,5	1414/ 8107,5	1415/ 8320	1414/ 8315
İzmir-Sığla	1425/ 8297,5	?/ 8194,5	?/ 8252,5	1421/ 8347,5	1409/ 8285	1407/ 8282,5
Menteşe - Hass-ı Denizli	1425/ 8342,5	1425/ 8342,5	1425/ 8342,5	1419/ 8340	1419/ 8340	1419/ 8340
Saruhan	-/-	-/-	?/ 8342,5	1425/ 8190	1426/ 8377,50	1426/ 8377,5

Kaynak: Kütükoğlu, 1982: s.131-133.

1836’da yapılan düzenleme ile redif teşkilatı beş müşirliğe ayrılmış, Hüdavendigâr, Konya, Ankara, Aydın ve Erzurum müşirliği kurulmuştur. Aydın Müşirliğine Yakub Paşa getirilmiştir. Aydın Müşirliğinin idaresine Aydın kaza merkezi, Saruhan, İzmir-Sığla ve Menteşe sancakları verilmiştir²².

18 Muhammet Mithat Özgen, "Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II. Abdülhamid Dönemi Redif Binaları", Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2013, s.48.

19 Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri...", s.131.

20 Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri..." s.133. Saruhan (Manisa) Redif Taburunun kuruluşunu tamamlaması, 30 Aralık 1836 tarihine kadar sürmüştür. 1837 yılına gelindiğinde Aydın Eyaleti sancaklarından meydana getirilen dört redif alayından birinin Saruhan (Manisa) Redif Alayı olduğu görülmektedir. Bkz. BOA, HAT., 313\18496; BOA, C..AS., 771\32610.

21 Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt, 5. Kısım (1793-1908), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1978, s.197-198.

22 Kütükoğlu, "Sultan II. Mahmud Devri...", s.143. Osmanlı Devleti’ne 1425 yılında bağlanan İzmir ve dolayları, o dönem "Sığla" adını taşımaktaydı. 16. yüzyılda ise bu isimle İzmir merkezli bir sancak oluşturulmuştur. Aydın ve Menteşe sancaklarının kazaları olan İzmir, Urla, Çeşme, Akçeshehir (Söke), Ayasluğ (Selçuk), Çine ve Balat kazalarından oluşan Sığla sancağı, bir süre Cezayir-i Bahri Sefid (Kaptanpaşa) Eyaletine bağlı idi ve daha sonra bağımsız sancak olarak doğrudan doğruya İstanbul’a bağlanmıştır. 1867 yılında çıkarılan Vilayet-i Umumiye Nizamnamesi ile Aydın Vilayeti kurulmuştur. Başlarda vilayetin merkez sancağı "Sığla" olarak anılmış, daha sonra "İzmir" olarak değiştirilmiştir. Bkz. Mustafa Çetin Varlık, "Anadolu Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul, 1991, s.144.

1837’de redif taburlarının birleştirilmesiyle redif alayları oluşturulmuştur. 1837 yılına ait bir belgede yer alan “Aydın’dan müretteb Redif-i Mansure Alaylarına irade-i seniyye ile nasb olunan dört kaymakam ve sekiz binbaşısıya kılıç ve nişan verilmesi” ifadesinden yola çıkarak, alaylara komuta eden bir kaymakam ve her taburun bir binbaşısı olması dolayısıyla, Aydın eyaletinden en az dört redif alayı ve sekiz redif taburu oluşturulduğunu ifade etmek mümkündür²³. Arşiv belgelerinden elde ettiğimiz bilgilere göre bu dört alay İzmir (Sığla), Aydın, Saruhan ve Menteşe alaylarıdır. Bu alaylarla ilgili arşiv vesikalarına bakıldığında İzmir Alayının 22 Şubat 1838, Aydın Alayının 17 Kasım 1838, Saruhan Alayının 10 Aralık 1838, Menteşe Alayının 6 Haziran 1839 tarihinde kurulduğu görülmektedir²⁴. Bu dönemde Aydın Redif Müşirliğine bağlı olan alaylar, Birinci Aydın, İkinci Saruhan, Üçüncü İzmir ve Dördüncü Menteşe Alayı olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵.

Mart 1846’da yürürlüğe giren Kur’a Kanunu ile asker alma, kur’a çekme ve askerlikle ilgili işler belirli bir düzene oturtulmuş, ayrıca her ordu bölgesi muvazzaf alayların sayısı kadar redif bölgelerine ayrılarak her bir bölgede dört taburlu bir redif alayının kurulması uygun görülmüştür²⁶. Beş yıllık muvazzaflık süresini bitirerek redife geçecek olan başçavuş, çavuş, onbaşı ve erler yedi yıllık bir süre için yedek askerlik yapmakla yükümlü tutulmuşlardır. Yapılan bu köklü değişiklik ile redif birlikleri artık “ihtiyat (yedek)” ordu durumuna getirilmiştir. Bütün Osmanlı topraklarında muvazzaf ordulara paralel olarak redif alayları oluşturulmuştur²⁷. Aydın ve İzmir alayları, 1848 yılında Hassa Ordusu Redif Alayları arasında yer almıştır. 1849 yılına gelindiğinde, Aydın Eyaleti Redif Kumandanı olarak, Mirliya Ahmet Ziya Paşanın görev yaptığı görülmektedir²⁸.

1865 yılında İzmir Redif Taburu, III. Orduya bağlı 5. Alayın 1. Redif taburu durumundaydı. Aynı alayda 2. Manisa Redif Taburu, 3. Tire Redif Taburu ve 4. Adliye (Vidin-Tuna) Redif taburu bulunmaktaydı²⁹. Bunlardan Adliye (Vidin-Tuna) Taburunun merkezi, idari taksimatta Aydın Eyaletine mensup değildi. III. Orduya bağlı 6. Alay ise, 1. Aydın, 2. Nazilli, 3. Milas ve 4. Muğla Redif Taburlarından oluşmaktaydı.³⁰ Aydın Eyaleti dâhilinde bulunan Denizli Redif Taburu ise I. Ordu, 6. Alayına bağlı idi³¹.

1867-1892 YILLARI ARASINDA AYDIN VİLAYETİNDE REDİF TEŞKİLATI

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat ve İslahat hareketleri ile devletin hemen hemen tüm kademelerinde uygulanan Batı tarzı yenileşme hareketi, idari yapıda da kendini göstermiş, 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi çıkarılmıştır. Vilayet Nizamnamesi ile taşra örgütlenmesinde eski eyalet sistemi tamamen kaldırılarak Fransa’dan örnek alınan; sancak, kaza ve nahiyelerden oluşan vilayet (département) sistemine geçilmiştir³². Bu sistemin, Tuna Vilayetinde başarıyla uygulanması üzerine, 1867’de çıkarılan yeni bir vilayetler nizamnamesi ile vilayet usulünün ülke geneline yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir³³. Buna bağlı olarak Aydın Vilayeti de 1867 tarihinde, İzmir merkezli olarak kurulmuştur³⁴.

Aydın Vilayeti, İzmir merkez sancağı, Aydın sancağı, Saruhan sancağı ve Menteşe sancağından oluşmaktaydı³⁵. 1881\1882 yıllarında ise Aydın vilayetinin, Aydın sancağının kazası olan Denizli’nin sancak olmasıyla, toplam sancak sayısı beşe çıkmıştır ve vilayetin idari yapısında, 1913 yılına kadar önemli bir değişiklik yaşanmamıştır.

23 BOA, C.AS., 510\21292.

24 BOA, ML.MSF.d., 48, BOA, HAT., 321\18845, BOA, D.ASM.d., 39411, BOA, ML.MSF.d., 353. Denizli Redif Alayının Mayıs 1838 tarihinde kuruluşu ile ilgili olarak bkz. BOA, C.AS., 499\20854.

25 BOA, ML.MSF.d., 48, BOA, C.AS., 464\19364, BOA, D.ASM.d., 39411, BOA, C.AS., 957\41601.

26 Odile Moreau, *Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri “Yeni Düzen”in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s.14.

27 Ayten Can Tunalı, “Tanzimat Döneminde Osmanlı Kara Ordusunda Yapılanma”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2003, s.87.

28 BOA, DH. SAİD.d., 66\19.

29 Karayaman, “İzmir Kazasında Redif...”, s.105. Belgelerde bazen Saruhan bazen Manisa Redif Taburu ifadeleri geçmektedir. Bkz. BOA, A.MKT.UM., 561\12. Tire Redif Taburunun 1849 yılından önce kurulduğuna dair ifadeler için bkz. BOA, A.MKT.MHM., 9\67.

30 Tunalı, a.g.t., s.95.

31 BOA, A.MKT.UM., 789\89; Tunalı, a.g.t., s.96.

32 Mehmet Boztepe, “Osmanlı Devleti’nin Taşra Yönetimini Şekillendiren Merkezîyetçilik Yaklaşımı ve Günümüze Etkileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.36, Nisan 2013, s.7.

33 Mahmut Demirci, “1871 Vilayet Nizamnamesinin II. Abdülhamid Dönemine Yansması”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2016, s.30.

34 Feridun Emecen, “Aydın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul, 1991, s.237.

35 Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yay. İstanbul, 2010, s.253.

Tablo II: 1877\1878 ve 1881/1882 Yıllarında Aydın Vilayeti Sancak ve Kazaları

Sancaklar	Kazalar (1877/1878)	Kazalar (1881/1882)
İzmir	Çeşme, Menemen, Bayındır, Kuşadası, Ödemiş, Urla.	Bayındır, Bergama, Seferihisar, Çeşme, Foça, Kuşadası, Menemen, Ödemiş, Tire, Urla.
Aydın	Bozliğan (Bozdoğan), Denizli, Buldan, Muğla, Nazilli.	Bozdoğan, Çine, Nazilli, Söke.
Saruhan	Atala, Akhisar, Eşme, Gördes, Manisa.	Akhisar, Alaşehir, Demirci, Eşme, Gördes, Kırkağaç, Kula, Manisa, Salihli, Soma, Turgutlu.
Menteşe	Köyceğiz, Marmaris, Tavas.	Bodrum, Köyceğiz, Marmaris, Mekri (Fethiye), Milas, Muğla
Denizli		Tavas, Çal, Buldan, Saray (Sarayköy), Garbikaraağaç (Acipayam).

Kaynak: Karpat, 2010: s.253: 258-260.

1867 yılında vilayet sisteminin kurulması, redif birliklerinin idari durumunda herhangi bir değişiklik yaratmamıştır. Kaza merkezlerine ulaşım durumu, barınma ve asayişin sağlanması gibi nedenlerle belirlenen redif bölgelerinin büyük oradan mevcudiyetini koruduğu görülmektedir.

1869 yılında yapılan düzenlemeden sonra, merkezi Manastır'da bulunan III. Orduya bağlı altı adet redif alayı oluşturulmuştur. Bu alayların redif askeri topladığı yerler arasında Aydın Vilayeti dahilindeki İzmir, Manisa, Tire, Kula, Aydın, Nazilli, Milas, Muğla kazaları da bulunmaktaydı³⁶. 1887 yılında hazırlanan "*Redif Alaylarının Mevkileri ve Talim Yapacakları Ayları Gösterir Talimata*" göre, III. Ordu olarak faaliyet gösteren redif alayları arasında Denizli, Muğla, İzmir, Turgutlu, Aydın ve Nazilli Redif Taburlarının da yer aldığı görülmektedir³⁷.

1877 yılında yapılan düzenleme ile redif taburları mukaddem (birinci) sınıf, tâli (ikinci) sınıf ve sâlis (üçüncü) sınıf olarak üç kola ayrılmıştır³⁸. Bu düzenleme ile Aydın Vilayetine mensup redif alayları dört birinci (mukaddem) ve dört ikinci (tali) olmak üzere sekiz tabura ayrılmıştır. Ulaşabildiğimiz kaynaklara dayanarak bu dönemde Aydın Vilayetine bağlı redif birliklerinde sâlis (üçüncü) tabur oluşturulmamıştır. Zaten 1881 yılındaki düzenleme ile de sâlis (üçüncü) sınıfı redif taburları kaldırılarak, Osmanlı redif teşkilatındaki her alayda mukaddem ve tâli taburlar bulundurulmuştur.

1867 yılından itibaren vilayet dâhilinde, daha önce bahsettiğimiz taburlar haricinde, Bergama, Bornova, Turgutlu, Karacasu ve Tavas Redif Taburlarının kurulduğu görülmektedir.

Bergama Redif Taburu ile ilgili elimizdeki ilk bilgi, sekiz yüz mevcutlu taburun 1880 yılı Kasım ayında önce Çanakkale'ye oradan da III. Ordu Komutanlığı Karargâhının bulunduğu Selanik'e sevk edildiği ile ilgilidir³⁹. Taburla ilgili 5 Ekim 1884 tarihli bir başka belgede, "*2. Ordu, Redif 68. Alayının 3. Bergama Taburu Kâtibi Mustafa Efendi'ye nişan ita edildiği*" bilgisi verilmektedir⁴⁰. Bergama, 1881 yılından itibaren İzmir sancağına bağlı bir kaza merkezi olmasına rağmen, Bergama'dan oluşturulan redif taburları İzmir'de oluşturulan redif alayına bağlanmamış, daha çok Bergama'nın kuzeyinde yer alan kaza merkezlerindeki redif birliklerine bağlanmıştır. Örneğin 1891 yılında Bergama Redif Taburu (mukaddem), 2. Ordunun, 9.Redif Kolordusunun, 17.Edirne Redif Fırkası, 34.Bursa Livası, 68.Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Redif Alayına bağlı 3.Redif Taburu idi. Bergama Tâli Redif Taburu ise, 2. Ordunun, 15.Redif Kolordusunun, 29.Bursa Redif Fırkası, 58. Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Livası, 116.Çanakkale Redif Alayına

36 Uğur Ünal, *Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s.48.

37 Hidayet Kara, *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Kara Ordusu (1876-1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s.395-396.

38 Karayaman, "İzmir Kazasında Redif...", s.105.

39 Funda Adıtat, "İzmir İngiliz Başkonsolosluğunun Askeri İstihbarat Faaliyetleri (1878-1914)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.26, S.1, İzmir, 2011, s.7.

40 BOA, Y.MTV., 15\78.

bağlı üçüncü tabur idi⁴¹. 29 Eylül 1903 tarihli arşiv vesikasında ise, Soma ve Dikili Redif Taburları ile birlikte, Bergama Redif Taburunun, Bandırma Redif Fırkasına bağlı olduğu ifade edilmiştir⁴².

Bornova Redif Taburuna ilişkin arşiv belgelerindeki ilk kayıt, 26 Ocak 1876 tarihli belgede yer alan “İzmir’de Bornova Redif Taburu Mülazımı Hamid Efendi” ile ilgilidir⁴³. Bornova Redif Taburu ile ilgili ikinci bilgi ancak, H.1311 (1893\1894) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde karşımıza çıkmaktadır.

1867 yılında yapılan düzenlemeden sonra kurulan redif taburlarından biri de **Turgutlu Redif Taburudur**. Turgutlu’da redif deposunun inşasının tamamlanması ile ilgili olarak 6 Ağustos 1888 tarihinde, İzmir Redif Fırkası Kumandanı Seyfi Paşa tarafından gönderilen yazıda yer alan, “1296 senesi tensikati üzerine İzmir Alayı dairesinde teşkil edilmiş olan 4. Turgutlu Taburu” ifadeleri, Turgutlu Redif Taburunun 1880/1881 yılında kurulmuş olduğunu göstermektedir. Bir başka belgede yer alan “Saruhan sancağı dâhilinde olup beş-altı seneyi mütecaviz müddetten beri tabur merkezi ittihaz olunmuş olan Turgutlu Kasabasında”, şeklindeki ifade de bu bilgiyi doğrulamaktadır⁴⁴. Taburun 1891 yılında da seferber olma yeri, İzmir Alayıdır.

Arşiv belgelerinde hakkında daha eski tarihli bir bilgi olmamasından hareketle, 1881 yılındaki düzenleme ile kurulmuş olması muhtemel olan **Karacasu Redif Taburu** ile ilgili ilk bilgiye 1884\1885 (H.1302) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde rastlıyoruz. Karacasu’da kurulan mukaddem ve tâli redif taburlarının, 79. Aydın Mukaddem Redif ve 127. Aydın Tâli Redif Alaylarında, 4. Tabur olarak yer aldığı görülmektedir⁴⁵.

Tavas Redif Taburu ile ilgili ulaşabildiğimiz ilk belge, 8 Ağustos 1887 tarihli belgedir. Belge, III. Orduya mensup Tavas Redif Taburu Binbaşısı İsmail Ağa’nın kaybettiği mecidi nişanının yeniden yaptırılması ile ilgilidir⁴⁶. Tavas Redif Taburuna ait bir başka belge, 3 Ocak 1890 tarihli olup, belgede Tavas’ta kurulan mukaddem ve tâli redif taburlarının seferber olma yerlerinin 80. Milas Mukaddem Redif ve 128. Milas Tâli Redif Alayları olduğu ifade edilmiştir⁴⁷.

Aydın kaza merkezinde kurulan redif birliklerine baktığımızda, Aydın kaza merkezinin hem redif taburu hem de redif alayı merkezi olduğu görülmektedir. 1865-1877 yılları arasında Aydın Redif Taburu, III. Orduya bağlı 6. Alayın, 1. Redif Taburu olarak görev yapmıştır⁴⁸. H.1302 (1884\1885) tarihli Aydın Vilayet Salnamelerinde hem Aydın Redif Alayı ve hem de Aydın Redif Taburu hakkında bilgi verilmektedir. Bu tarihte Aydın Redif Alayının, 40. Aydın Mukaddem Livasına bağlı 79. Redif Alayı olduğu ve Miralay Ahmed Ziya Bey’in alay komutanı olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Aydın Redif Tâli Alayı ise, 64. Milas Tâli Livasına bağlı 127. Aydın Tâli Alayı olduğu ve birliğe Kaymakam Rasim Bey’in komuta ettiği görülmektedir⁴⁹. Aydın redif birlikleri ile ilgili bilgiler, alay numaraları da dâhil olmak üzere, 1891 yılı redif taburlarının seferber olma yerleri ile tamamen aynı verileri içermektedir⁵⁰. Bu da bize 1881-1892 yılları arasında, redif birliklerinin yapılarında önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

Aydın Sancağına bağlı kaza merkezlerinden biri olan **Nazilli**’deki redif birliklerine bakacak olursak, 1884\1885 tarihinden itibaren Nazilli Mukaddem Redif Taburunun, 79. Aydın Mukaddem Redif Alayının, Nazilli Tâli Redif Tabunun ise 127. Aydın Tâli Redif Alayının 3. Redif Taburları olduğu görülmektedir. Aydın Vilayet Salnamelerine göre H. 1302 (M. 1884\1885) ve H. 1304 (M. 1886\1887) yıllarında Nazilli Mukaddem Redif Taburunun binbaşılığı görevini İsmail Ağa’nın yürüttüğü, H. 1302 (M. 1884\1885) yılında boş olan Tâli Redif Taburu binbaşılığı kadrosunda, H. 1304 (M. 1886\1887) yılında Binbaşısı Şevket Bey’in atandığı anlaşılmaktadır⁵¹.

Aydın Vilayeti dâhilinde kurulan birliklerden biri olan **Tire Redif Taburu** ile ilgili elimizdeki tek bilgi, 7 Aralık 1885 tarihli bir belgede yer alan ve Tire Redif Taburu kadrosunda boş bulunan binbaşı kadrosuna, İbrahim Efendi’nin tayin edilmesiyle ilgilidir⁵².

41 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, 3. Cilt, V. Kısım (1793-1908), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1978. Bkz. Kuruluş 5.

42 BOA, BEO., 2180/163458.

43 BOA, DH.SAİD.d., 130\41.

44 Karayaman, “Turgutlu Redif Taburu...”, s.488.

45 H.1302 (M.1884/1885) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.47-48.

46 BOA, DH.MKT., 1437\71.

47 BOA, İ.DH., 1165\91063.

48 BOA, C.AS., 41\1900.

49 H.1302 (M.1884/1885) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.47-48.

50 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, 3. Cilt, V. Kısım (1793-1908), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1978.bkz. Kuruluş 5.

51 H.1304 (M.1886/1887) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.67.

52 BOA, İ.DH., 971\76691.

Tablo III: Aydın Vilayeti Dâhillinde Kurulan Redif Mukaddem ve Redif Tâli Taburlarının 1891 Yılında Seferber Olma Yerleri

Ordular	Kolordular	Tümenler		Tugaylar		Alaylar		Taburlar
		Numarası	Yeri	Numarası	Yeri	Numarası	Yeri	
2.	9. Redif (Mukaddem)	17	Edirne	34	Bursa	68	Kale-i Sultaniye (Çanakkale)	Kale-i Sultaniye, Edremit, Bergama, Bayramiç
3.	10. Redif (Mukaddem)	20	Selanik	39	Selanik	78	İzmir	İzmir, Manisa, Kula, Turgutlu
3.	10. Redif (Mukaddem)	20	Selanik	40	Aydın	79	Aydın	Aydın, Tire, Nazilli, Karacasu
3.	10. Redif (Mukaddem)	20	Selanik	40	Aydın	80	Milas	Milas, Muğla, Denizli, Tavas
2.	15. Redif (Tali)	29	Bursa	58	Kale-i Sultaniye (Çanakkale)	116	Kale-i Sultaniye	Kale-i Sultaniye, Edremit, Bergama, Bayramiç
3.	16. Redif (Tali)	32	Aydın	63	İzmir	126	İzmir	İzmir, Manisa, Kula, Turgutlu
3.	16. Redif (Tali)	32	Aydın	64	Milas	127	Aydın	Aydın, Tire, Nazilli, Karacasu
3.	16. Redif (Tali)	32	Aydın	64	Milas	128	Milas	Milas, Muğla, Denizli, Tavas

Kaynak: Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi 3. Cilt V. Kısım (1793-1908), 1978: *Kuruluş* 5.

H. 1300 (M.1882\1883) yılında yayınlanan Aydın Vilayet Salnamesinde, 3. Orduyu hümayuna mensup Redif 78. İzmir Mukaddem Alayının⁵³, 1.İzmir Taburu, 2. Manisa Taburu, 3. Kula Taburu ve 4. Gördes Taburundan meydana geldiği görülmektedir. Bu durum H.1302 (M.1884/1885) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde değişiklik göstermekte, İzmir Mukaddem Alayının 1., 2. ve 3. taburlarında herhangi bir değişiklik olmazken 4. Tabur, Gördes Redif Taburu yerine Turgutlu Redif Taburu olarak ifade edilmiştir. Bundan sonraki yılların vilayet salnameleri incelendiğinde de Gördes Redif Taburu yer almamaktadır Aynı yıl 26. İzmir Tâli Alayı da, 1. İzmir Taburu, 2. Manisa Taburu, 3. Kula Taburu ve 4. Turgutlu Taburundan oluşmaktadır. Bu da bize Gördes Redif Taburu yerine, Turgutlu Redif Taburunun kurulduğunu göstermektedir.

1892-1913 YILLARI ARASINDA AYDIN VİLAYETİNDE REDİF TEŞKİLATI

1892 senesinde redif teşkilatında yapılan düzenlemeyle mukaddem redif taburları ve tâli redif taburları birleştirilmiş ve bütün sancaklarda dört bölükten oluşan tek bir redif taburu oluşturulması kararlaştırılmıştır⁵⁴. Böylece tâli taburlar kaldırılmış, aynı zamanda alay sayısı artırılmıştır. Aşağıdaki tabloda, 1892 yılında yapılan düzenlemeden sonra Aydın Vilayetinde bulunan redif alayları ve taburları gösterilmektedir. Tabur merkezlerinden sadece Tefenni, Aydın Vilayeti dışında kalırken, Bergama, Soma, Demirci, Eşme, Çal ve Mekri (Fethiye) Taburlarının, Aydın Vilayeti dışındaki birliklere bağlı olduğu görülmektedir.

⁵³ 20 Mayıs 1881 (H. 20 Cemaziyelahir 1298) tarihli bir belgede, İzmir Redif Alayının numarası 57 olarak verilmiştir. Bkz. BOA, MB.İ...76\73.

⁵⁴ Karayaman, "Turgutlu Redif Taburu...", s.489.

Tablo IV: 1892 Düzenlemesinden Sonra Aydın Vilayetinde Oluşturulan Redif Alayları ve Taburları

Redif Alayları	Redif Taburları
43. Denizli Redif Alayı	I.Denizli Taburu, II.Sarayköy Taburu, III.Honaz Taburu, IV.Tefenni Taburu*
44. Muğla Redif Alayı	I.Menteşe (Muğla) Taburu, II.Milas Taburu, III.Marmaris Taburu, IV.Tavas Taburu
45. İzmir Redif Alayı	I.İzmir Taburu, II.Bornova Taburu**, III. Manisa Taburu, IV.Menemen Taburu
46. Turgutlu (Kasaba) Redif Alayı	I.Turgutlu Taburu, II.Akhisar Taburu, III.Alaşehir Taburu, IV.Kula Taburu
47. Aydın Redif Alayı	I.Aydın Taburu, II.Kuşadası Taburu, III.Tire Taburu, IV.Ödemiş Taburu
48. Nazilli Redif Alayı	I.Nazilli Taburu, II.Karacasu Taburu, III. 1893-1895 yıllarında Bozdoğan Taburu; 1895 yılından sonra Yenipazar Taburu, IV.Çine Taburu
22. Redif Alayı	III.Bergama Taburu, IV.Soma Taburu
24. Redif Alayı	II.Demirci Taburu
26. Redif Alayı	II.Eşme Taburu, III.Çal Taburu
31. Redif Alayı	IV.Mekri (Fethiye) Taburu

Kaynak: Hicri 1311 (Miladi 1893/1894) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s. 108; 109; 161; 189; 194; 206; 232; 246; 257; 266; 286; 300; 314; 316; 323; 333; 341; 344; 350; 355; 375; 382; 391; Hicri 1313 (Miladi 1895/1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s. 387,294; Hicri 1315 (Miladi 1897/1898) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.189; 276; 349; 399; 430; 449; 528.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, redif alaylarının kurulduğu kaza merkezleri aynı zamanda o alaya bağlı 1.redif taburlarının da merkezi durumdadır. Redif teşkilatının kuruluşundan kaldırılışına kadar geçen zaman içinde yeni birlikler kurulduğu ve redif tabur sayıları arttığı için çeşitli tabur ve alayların merkezlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. 1908 yılına gelindiğinde yapılan bir değişiklik ile III. Orduya bağlı 12. İzmir Redif Fırkasının isminin, 12. Aydın Redif Fırkası olarak değiştirildiği ve 400 mevcutlu 12. İzmir Redif Süvari Alayının da 12. Aydın Redif Fırkası, 23. İzmir Tugayına bağlandığı görülmektedir⁵⁵.

1892 yılındaki düzenleme sonucunda; yeni kurulan Menemen ve Bornova Redif Taburlarının 45.İzmir Redif Alayına, daha önce İzmir Redif Alayına bağlı olan Kula ve Kasaba (Turgutlu) Redif Taburlarının ise, 46. Kasaba (Turgutlu) Redif Alayına bağlandığı görülmektedir. 46. Kasaba (Turgutlu) Redif Alayına bağlı olan Akhisar ve Alaşehir Redif Taburlarının ise yeni kurulduğu anlaşılmaktadır⁵⁶. Aynı düzenleme ile daha önce Aydın Redif Alayına bağlı olan Nazilli ve Karacasu Redif Taburlarının yerine, Kuşadası ve Ödemiş Redif Taburlarının dahil edildiği, Nazilli ve Karacasu Redif Taburlarının ise yeni kurulan 48. Nazilli Alayına bağlandığı görülmektedir⁵⁷.

Redif taburları genellikle dört bölükten oluşmaktadır. Bölükler, kazalardan daha küçük yerleşim birimlerinden oluşturulduğu için redif bölükleri ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Hicri 1313 (Miladi 1895/1896) ve Hicri 1314 (Miladi 1896/1897) tarihli Aydın Vilayet Salnamelerinde, Saruhan (Manisa) Sancağının idari taksimatında yer alan Kırkağaç ve Gelenbe'de redif bölükleri bulunduğu, bu bölüklerde bir yüzbaşı, bir mülazım-ı evvel ve bir mülazım-ı saninin görev yaptığı ifade edilmiştir⁵⁸. Hicri 1314 (Miladi 1896/1897) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde, Mentеше Sancağına bağlı Köyceğiz Kazası hakkında "Memurin-i Askeriye" başlığı altında verilen bilgilerde, iki yüzbaşı ve iki mülazımdan oluşan bir redif bölüğünün bulunduğu ifade edilmiştir⁵⁹. 1893 yılına ait bir belgede, Mekri (Fethiye) Redif Taburu'nun, Kaş Kazasında ve Kalkan Nahiyesinde bölükleri olduğu belirtilmiştir⁶⁰.

1911 yılına gelindiğinde, ülke genelinde redif teşkilatı elli yedi tümen ve bir alaydan (Çanakkale) meydana gelen beş müfettişlik bölgesine ayrılmıştır. Ancak kısa süre sonra, redif tümenlerinin sayısı elli dörde indirilmiş ve teşkilat, beş yüz dört redif taburdan meydana gelen altı müfettişliğe ayrılmıştır. Redif teşkilatında yer alan tümen,

* H.1317 (M.1899/1900) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde, Marmaris Taburu, 43. Denizli Alayının 4. Taburu olarak gösterilmektedir. 19 Mayıs 1903 tarihli bir arşiv belgesinde, Denizli Livasına bağlı Milas, Honaz, Tavas Redif Taburlarının, Manastır, Selanik ve Üsküp bölgesine sevk edildiği ifade edilmektedir. Bkz. H.1317 (M.1899/1900) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.439; BOA, Y..A.HUS., 448\63.

**6 Aralık 1893 tarihli bir arşiv belgesinde Bornova Redif Taburu yerine, "Merkezi Birunabad (Bornova) olan İkinci Karaburun Taburu", ifadesi yer almaktadır. Bkz. BOA, Y.MTV., 87\195.

55 Karayaman, "Turgutlu Redif Taburu...", s.106.

56 H.1311(M.1893/1894) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.257.

57 H.1311(M.1893/1894) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s. 161; 189; 194; 300; 314; 316; 323; 333.

58 H.1313 (M.1895/1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.423, H.1314 (M.1896/1897) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.420.

59 H.1314 (M.1896/1897) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi, s.463.

60 BOA, DH. MKT., 18\19.

alay ve taburlar, merkezlerinin bulunduğu kazaların adlarıyla anılmıştır. Aydın Vilayeti dahilinde bulunan sekiz redif tümeni ve yetmiş iki redif taburu, merkezi İzmir olan 6. Redif Müfettişliğine bağlanmıştır⁶¹.

Daha önce alay merkezliliği yapmamış olan Akhisar, Soma ve Ödemiş, 6. Redif Müfettişliğinde hem alay hem tabur merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine İzmir, Aydın, Nazilli, Denizli, Turgutlu ve Muğla da 1911’de hem alay hem tabur merkezidir⁶².

Tablo V: 1911 Yılında 6. Redif Müfettişliğine Bağlı Redif Birlikleri

Tümenler	Alaylar	Taburlar
İzmir	İzmir	İzmir, Bornova, Menemen.
	Akhisar	Akhisar, Sındırgı, Manisa.
	Soma	Soma, Bergama, Dikili.
Aydın	Aydın	Aydın, Çine, Bozdoğan.
	Ödemiş	Ödemiş, Tire, Kuşadası.
	Nazilli	Nazilli, Karacasu, Sarayköy.
Uşak	Uşak	Uşak, Eşme, Kula.
	Simav	Simav, Gediz, Emet.
	Kasaba (Turgutlu)	Kasaba (Turgutlu), Demirci, Alaşehir.
Denizli	Denizli	Denizli, Hunas (Honaz), Tavas, Tefenni.
	Çivril	Çivril, Çal, Uluborlu.
	Isparta	Isparta, Burdur, Eğirdir.
Antalya	Antalya	Antalya, Elmalı, Megri (Mekri).
	Muğla	Muğla, Milas, Marmaris.
	Alaiye (Alanya)	Alaiye (Alanya), Anamur, Ermenek.
Afyonkarahisar	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar, Sincanlı, Sandıklı.
	Kütahya	Kütahya, Tavşanlı.
	Akşehir	Akşehir, Yalvaç, Bolvadin.
Konya	Konya	Konya, Sille, Ilgın.
	Seydişehir	Seydişehir, Beyşehir, Akseki.
	Karaman	Karaman, Ereğli, Bozkır.
Kayseri	Kayseri	Kayseri, Erkilet, Boğazlıyan.
	Nevşehir	Nevşehir, Ürgüp, Aksaray.
	Develi	Develi, Tavlon, Niğde.

Kaynak: Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi 3. Cilt VI. Kısım (1908-1920) I. Kitap, 1971: s.180-181.

AYDIN VİLAYETİNDE REDİF ASKERLERİ İÇİN İNŞA EDİLEN BİNALAR

Redif birliklerinin mevcudu ve önemi hakkında bir fikir vermesi için, redif birlikleri için inşa edilen yapılara baktığımızda, redif birlikleri için depo, daire, cephanelik ve koğuş binalarının inşa edildiği görülmektedir. Binalar, ayaklanma, isyan, savaş durumları gibi olumsuz gelişmelerde yaşanabilecek saldırılara karşı korunaklı olarak yapılmıştır. Redif depolarında, askerlerin ihtiyacı olan silah, çadır, elbise, çarık, ceket, pantolon, yağmurluk, mühimmat gibi malzemeler muhafaza edilmiştir. Malzemeler, gerektiğinde sosyal yardım amaçlı olarak da kullanılmış, deprem gibi olumsuz şartlarda bölgedeki ahalinin çadır ihtiyacı redif depolarından karşılanmıştır. Daireler, askerlik şubesi hizmet binası, cephanelikler mühimmat deposu, koğuşlar ise çeşitli zamanlarda eğitime alınan redif askerlerinin iskânı için inşa edilmiştir. Koğuş, depo ve daire binaları birbirilerine yakın inşa edilirken, emniyet nedeniyle, cephanelikler ise bu binalardan daha uzak yerlerde inşa edilmiştir⁶³.

61 Özgen, a.g.t. , s.48.

62 Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi, 3. Cilt, VI. Kısım (1908-1920), I. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s.180-181.

63 M. Mithat Özgen, Sultan II. Abdülhamid Han Devri Osmanlı Redif Binaları, Hamidiye Kitaplığı, İstanbul, 2016, s.146-153; 226-227.

Aydın Vilayetine mensup olan İzmir, Manisa, Gördes, Aydın, Tire, Nazilli, Kasaba, Bergama, Muğla, Denizli idari birimleri, Balkanlara sıkça asker sevki yapılan dönemde, Aydın Vilayetinin asker toplama merkezleri olmuştur. Her asker toplama merkezinde, bir redif taburu oluşturulmuştur. Asker toplama merkezlerinde birer silah deposu ve vilayetin merkez sancağı olan İzmir’de de kıyafetlerin tutulduğu genel bir depo bulundurulmuştur⁶⁴.

Aydın Vilayeti dâhilinde bulunan redif depoları hakkında bir fikir vermesi için, üzerinde tarih bulunmayan ancak 1892 yılında yapılan düzenlemeden sonra oluşturulduğunu tahmin ettiğimiz, arşiv belgesinde yer alan rakamlar aşağıda verilmiştir.

Tablo VI: İkinci ve Üçüncü Orduyu Hümayuna Mensup Redif Depo Mallarının Mevcudu

	Fes	Püskül	Ceket	Pantolon	Kaput
22. Bergama Alayı	3200	3200	2495	2495	3492
43. Denizli Alayı	4000	4000	4213	4064	3442
44. Muğla Alayı	4012	4012	4697	4086	5213
45. İzmir Alayı	4000	4000	4000	4000	1687
46. Turgutlu Alayı	4000	4000	4000	4000	2903
47. Aydın Alayı	4000	4000	4254	4844	4098
48. Nazilli Alayı	4000	4000	4000	4000	4159

Kaynak: BOA., Y.PRK. ASK., 262\80.

Sadece asker toplama merkezlerinde değil diğer birçok tabur merkezlerinde de redif depoları oluşturulmuştur. Redif deposu inşa edildiğini tespit edebildiğimiz kaza merkezleri şunlardır; Ödemiş⁶⁵, Turgutlu⁶⁶, Eşme⁶⁷, Demirci⁶⁸, Soma⁶⁹ ve Sarayköy⁷⁰ ve Denizli⁷¹. Akhisar, Menemen, Alaşehir ve Yenipazar⁷². Aynı zamanda, redif taburları için olduğu belirtilmese de, Kuşadası ve Aydın’da birer depo, Karacasu’da depo ve cephanelik, Menemen’de depo ve koğuş, Çal’da bina inşa edildiği görülmektedir⁷³.

1912-1913 yılları arasındaki Balkan Savaşlarında ağır bir yenilgi ile çıkan Osmanlı Devleti, Rumeli’yi kaybetmiş ve ordu maddi ve manevi yönden ağır kayıplara maruz kalmıştır. Ordu teşkilatında düzenlemeler yapılması için Almanya’dan askeri bir ıslahat heyeti getirilmiştir. Liman Von Sanders Paşa başkanlığındaki ıslahat heyetinin tavsiyeleri ile hazırlanan “*Teşkilat-ı Umumiye-i Askeriye Nizamnamesi*” 14 Şubat 1913 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Nizamname ile Osmanlı ordusu yeniden düzenlenmiş, redif teşkilatına da son verilmiştir⁷⁴.

SONUÇ

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra kurulan, *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye* ordusunun mevcudu, ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmıştır. Başkentte daha fazla sayıda askeri silah altına almak, devleti mali yönden büyük bir yükün altına sokacağı, tarım üretimi için önemli olan erkek nüfusun atıl vaziyette bırakacağı için, başka çözüm yolları aranmış ve redif teşkilatı kurulmuştur.

Prusya ve Avusturya’daki uygulamalardan yola çıkarak 1834 yılında kurulan Redif teşkilatı sayesinde, hazineye yük olmadan çok büyük bir askeri gücün savaşa hazır vaziyette tutulması, taşrada asayiş ve düzenin sağlanarak eşkiya mücadelesinin sürdürülmesi, tarımsal üretimin devam etmesi sağlanmıştır.

64 Aditatar, a.g.m., s.11.

65 BOA, Y.PRK. BŞK., 65\18.

66 BOA, DH. MKT., 1536\116; BOA, Y.PRK. ASK., 66\56.

67 BOA, Y.MTV., 98\26; BOA, ML.EEM., 1179\16.

68 BOA, DH. UMVM.,134\73.

69 BOA, Y..MTV., 188\75.

70 BOA, İ.HUS., 91\108.

71 BOA, Y.MTV., 152\19.

72 BOA, Y.MTV., 154\85.

73 Özgen, a.g.e., s.111-125.

74 Özgen, a.g.t. , s.54.

Gerek asayişin sağlanması gerekse savaşlarda nizamiye birliklerinin desteklenmesinde önemli görevler üstlenen redif birlikleri, Balkan Savaşlarında alınan yenilgide sorumlu olarak görülmüş ve 1913 yılında yapılan düzenleme ile redif teşkilatına son verilmiştir.

Redif teşkilatına Aydın Vilayeti özelinde bakıldığında, 1834 yılında ilk kurulan redif taburları arasında İzmir, Menteşe (Muğla), Aydın, Saruhan (Manisa), Denizli Redif Taburlarının yer aldığı, her bir redif taburunda 1400 civarında asker bulunduğu, 1837 yılında redif taburlarının birleştirilmesi ile İzmir, Aydın, Saruhan (Manisa) ve Menteşe (Muğla) Redif Alaylarının kurulduğu, 1867 yılında yapılan vilayet düzenlemesinin redif teşkilatlarında bir değişikliğe neden olmadığı, redif birliklerinin ve toplandığı bölgelerin aynı kaldığı, Aydın Vilayeti dahilinde oluşturulan redif birliklerinin genelde yine Aydın Vilayeti dahilindeki kaza merkezlerine bağlandığı ancak, Bergama, Soma, Demirci, Eşme, Çal ve Mekri (Fethiye) Taburlarının, Aydın Vilayeti dışındaki birliklere bağlandığı, redif birliklerinin toplanacağı kaza merkezlerinin seçilmesinde, nüfus durumunun yanında kazanın ulaşım durumu, askerlerin barınma imkanı ve asayişin sağlanması düşüncesinin etkili olduğu, karayolu ve demiryolu ulaşım güzergahında olan kazaların redif birlikleri için toplanma merkezi olarak belirlendiği, Aydın Vilayetine mensup olan İzmir, Manisa, Gördes, Aydın, Tire, Nazilli, Kasaba, Bergama, Muğla, Denizli'nin, Balkanlara yapılan asker sevkیاتlarında önemli birer merkez olduğu, İzmir, Manisa, Muğla, Denizli, Bergama, Menemen, Kuşadası, Tire, Ödemiş, Nazilli, Bozdoğan, Yenipazar, Çine, Karacasu, Kasaba (Turgutlu), Akhisar, Alaşehir, Soma, Demirci, Kula, Eşme, Milas, Marmaris, Mekri (Fethiye), Tavas, Honaz, Sarayköy ve Çal kazalarında redif taburları kurulduğu, İzmir, Aydın, Nazilli, Denizli, Turgutlu, Muğla, Akhisar, Soma ve Ödemiş'in hem alay hem de tabur merkezi olduğu, redif alaylarının kurulduğu kaza merkezlerinin aynı zamanda o alaya bağlı 1.redif taburlarının da merkezi durumda olduğu, alaylara ve taburlara numara verilse de daha çok kuruldukları kaza merkezlerinin adlarıyla anıldıkları, Ödemiş, Turgutlu, Eşme, Demirci, Soma ve Sarayköy ve Denizli, Akhisar, Menemen, Alaşehir, Yenipazar, Çal, Karacasu, Menemen, Kuşadası ve Aydın'da redif askerleri için bina, depo ve cephanelik oluşturulduğu görülmektedir.

Redif birliklerine yönelik araştırmaların artması ile birlikte, savaşlarda ağır kayıplar veren redif birliklerinin yerine getirdiği görevler, asayişin sağlanmasındaki işlevleri, kaza merkezlerinde yarattıkları ekonomik ve sosyal değişimler daha iyi ortaya konulacak ve yerel tarih araştırmaları için önemli bir boşluk doldurulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, A.MKT.MHM., 9\67.

BOA, A.MKT.UM., 561\12.

BOA, A.MKT.UM., 789\89.

BOA, BEO., 2180/163458.

BOA, C..AS., 771\32610.

BOA, C.AS., 41\1900.

BOA, C.AS., 464\19364.

BOA, C.AS., 499\20854.

BOA, C.AS., 510\21292.

BOA, C.AS., 957\41601.

BOA, D.ASM.d., 39411,

BOA, DH. MKT., 1536\116.

BOA, DH. MKT., 18\19.

BOA, DH. SAİD.d., 66\19.

BOA, DH. UMVM.,134\73.

BOA, DH.MKT., 1437\71.

BOA, DH.SAİD.d., 130\41.

BOA, HAT., 313\18496.

BOA, HAT., 321\18845.
BOA, İ.DH., 1165\91063.
BOA, İ.DH., 971\76691.
BOA, İ.HUS., 91\108.
BOA, MB.İ...76\73.
BOA, ML.EEM., 1179\16.
BOA, ML.MSF.d., 353.
BOA, ML.MSF.d., 48,
BOA, Y..A.HUS., 448\63.
BOA, Y..MTV., 188\75.
BOA, Y.MTV., 15\78.
BOA, Y.MTV., 152\19.
BOA, Y.MTV., 154\85.
BOA, Y.MTV., 87\195.
BOA, Y.MTV., 98\26.
BOA, Y.PRK. ASK., 66\56.
BOA, Y.PRK. ASK., 262\80.
BOA, Y.PRK. BŞK., 65\18.

Salnameler

H.1302 (M.1884/1885) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1304 (M.1886/1887) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1311(M.1893/1894) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1312 (M.1894/1895) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi
H.1313 (M.1895/1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1314 (M.1896/1897) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1315 (M.1897/1898) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1316 (M.1898/1899) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi
H.1317 (M.1899/1900) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi.
H.1313 (M.1895\Rumi 1311) Tarihli Salname-i Askeri.

Kitap, Makale ve Tezler

Adıtar, F. (2011). "İzmir İngiliz Başkonsolosluğunun Askeri İstihbarat Faaliyetleri (1878-1914)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.26, S.1, İzmir.

Bolat, C. (2000). "*Redif Askeri Teşkilatı (1834-1876)*", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Boztepe, M. (2013). "Osmanlı Devleti'nin Taşra Yönetimini Şekillendiren Merkezîyetçilik Yaklaşımı ve Günümüze Etkileri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.36, Nisan.

Çadırcı, M. (1963). "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilatının Kuruluşu", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.8, S.14, Ankara.

Çadırcı, M. (1983). "Osmanlı Ordusunda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler II*, Ankara.

Çakaloğlu, C. (2008). "II. Abdülhamid Devrinde İzmit Redif Taburu", *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, Kocaeli.

- Demirci, M. (2016). "1871 Vilayet Nizamnamesinin II. Abdülhamid Dönemine Yansıması", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Deny, J. (1964). "Redif", *M. E. B. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul.
- Emecen, F. (1991). "Aydın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.4, İstanbul.
- Kara, H. (2018). "Osmanlı Redif Teşkilatında Talim: 1909 Tarihli Talimname Örneği", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl:11, Sayı:XXXIV, Haziran.
- Kara, H. (2020). *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Kara Ordusu (1876-1908)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karayaman, M. (2019). "İzmir Kazasında Redif Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi (1834-1913)", *III. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildirileri*, İzmir.
- Karayaman, M. (2018). "Turgutlu Redif Taburu ve Faaliyetleri", *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, C.I, Turgutlu.
- Karayaman, M. (2016). "Uşak Redif Taburu ve Yaptığı Hizmetler", *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 9, S.28, Aralık.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yay. İstanbul.
- Kütükoğlu, M. S. (1982). "Sultan II. Mahmud Devri Yedek Ordusu Redif-i Asâkir-i Mansûre", *İ.Ü.E.F. Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, Ayıbasım, İstanbul.
- Kütükoğlu, M. S. (1984). "Redif Kıyafetlerinin Maliyetine Dair", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C.41, S.1-4, Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan'dan Ayıbasım, İstanbul.
- Moreau O. (2010). Reformlar Çağında Osmanlı İmparatorluğu Askeri "Yeni Düzen" in İnsanları ve Fikirleri 1826-1914, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- "Müstahfız" (2006). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32, İstanbul.
- Özcan, A. (2007). "Redif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.34, İstanbul.
- Özgen, M. M. (2016). *Sultan II. Abdülhamid Han Devri Osmanlı Redif Binaları*, Hamidiye Kitaplığı, İstanbul.
- Özgen, M. M. (2013). "Osmanlı Devleti Ordu Sisteminde Redif Teşkilatı ve II. Abdülhamid Dönemi Redif Binaları", Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Tunalı, A. C. (2003). "Tanzimat Döneminde Osmanlı Kara Ordusunda Yapılanma", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi*, (1971) III. Cilt, 6. Kısım (1908-1920), 1. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, (1978) III. Cilt, 5. Kısım (1793-1908), Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Ünal, U. (2016). *Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Varlık, M. Ç. (1991). "Anadolu Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).